

Wyrok z dnia 11 lutego 2011 r.

II UK 272/10

„Zwolnienie z pracy z powodu inwalidztwa” w rozumieniu § 5 ust. 2 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r. w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze (Dz.U. Nr 8, poz. 43 ze zm.) to rozwiązanie stosunku pracy z członkiem personelu pokładowego z uwagi na niezdolność do pracy w takim charakterze, stwierdzoną orzeczeniem lekarza medycyny pracy, w przypadku zaś personelu lotniczego orzeczeniem komisji lotniczo-lekarskiej.

Przewodniczący SSN Zbigniew Korzeniowski, Sędziowie SN: Romualda Spyt (sprawozdawca), Jolanta Strusińska-Żukowska.

Sąd Najwyższy, po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w dniu 11 lutego 2011 r. sprawy z wniosku Jerzego G. przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych-Oddziałowi w W. o emeryturę, na skutek skargi kasacyjnej organu rentowego od wyroku Sądu Apelacyjnego w Warszawie z dnia 5 maja 2010 r. [...]

1. o d d a l i ł skargę kasacyjną,
2. zasądził od Zakładu Ubezpieczeń Społecznych-Oddziału w W. na rzecz Jerzego G. kwotę 120 zł tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego w postępowaniu kasacyjnym.

U z a s a d n i e n i e

Decyzją z dnia 27 listopada 2008 r. Zakład Ubezpieczeń Społecznych-Oddział w W. odmówił Jerzemu G. prawa do emerytury z tytułu zatrudnienia w szczególnych warunkach wobec nieukończenia przez niego 60 lat.

Sąd Okręgowy-Sąd Ubezpieczeń Społecznych w Warszawie wyrokiem z dnia 12 listopada 2009 r. zmienił zaskarżoną decyzję w ten sposób, że przyznał ubezpieczonemu prawo do wcześniejszej emerytury od 1 października 2008 r. Sąd pierwszej instancji ustalił, że ubezpieczony (urodzony 8 stycznia 1952 r.) udowodnił 31 lat, 8

miesiący, 22 dni okresów składkowych oraz 3 lata, 2 miesiące, 27 dni okresów nieskładkowych. Pozostawał w zatrudnieniu w okresie od 23 września 1975 r. do 29 lipca 2005 r. w Polskich Liniach Lotniczych LOT SA w W., przy czym w okresie od 23 września 1975 r. do 9 maja 1978 r. był zatrudniony na stanowisku mechanika lotniczego płatowcowego i w tym okresie stale i w pełnym wymiarze czasu pracy wykonywał prace na statkach żeglugi powietrznej oraz prace związane z bezpośrednią obsługą samolotów na płycie lotniska. Z tego okresu otrzymał od pracodawcy świadectwo wykonywania prac w szczególnych warunkach na stanowisku wymienionym w wykazie A, dział VIII, poz. 12 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r. w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze (Dz.U. Nr 8, poz. 43 ze zm.). W okresie od 8 grudnia 1978 r. do 18 czerwca 1995 r. był zatrudniony na stanowisku mechanika pokładowego i stale oraz w pełnym wymiarze czasu pracy wykonywał prace na statkach żeglugi powietrznej. Posiadał wymagane licencje. Otrzymał od pracodawcy świadectwo wykonywania prac w szczególnych warunkach na stanowisku wymienionym w wykazie B, dział I, poz. 4 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r. W okresie od 29 lipca 1995 r. do 20 marca 2005 r. był zatrudniony na stanowiskach: młodszego stewarda pokładowego, stewarda pokładowego i stale, w pełnym wymiarze czasu pracy wykonywał prace na statkach żeglugi powietrznej, posiadając wymagane licencje. Otrzymał od pracodawcy świadectwo wykonywania prac w szczególnych warunkach na stanowisku wymienionym w wykazie B, dział I, poz. 8 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r.

Rozwiązanie umowy o pracę wnioskodawcy z PLL LOT SA nastąpiło z dniem 29 lipca 2005 r., na mocy art. 53 § 1 pkt 1 lit. b k.p. - bez wypowiedzenia, z uwagi na niezdolność do pracy na stanowisku stewarda pokładowego. Przed rozwiązaniem umowy o pracę ubezpieczony leczył się na nadciśnienie tętnicze z zajęciem serca, chorobę wieńcową przewlekłą, chorobę zwyrodnieniową kręgosłupa oraz zespół nerwicowy i przebywał na zwolnieniu lekarskim od 11 października 2004 r. do 7 lipca 2005 r. Orzeczeniami lekarskimi z dnia 21 marca 2005 r. oraz z dnia 22 lipca 2005 r. ubezpieczony został uznany za niezdolnego do pracy na stanowisku stewarda pokładowego.

Sąd Okręgowy uznał, że w świetle obowiązującej regulacji prawnej ubezpieczony spełnia warunki do nabycia prawa do wcześniejszej emerytury w wieku 55 lat

na podstawie § 5 ust. 1 pkt 1 lit. b rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r.

Powyższy wyrok zaskarżył organ rentowy, w następstwie czego Sąd Apelacyjny-Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Warszawie wyrokiem z dnia 5 maja 2010 r. oddalił apelację. Sąd drugiej instancji wskazał, że w pełni podziela zarówno ustalenia Sądu Okręgowego, jak i ocenę prawną tej sprawy i przyjmuje je za własne. Sąd uznał przede wszystkim, że z przedstawionych w sprawie dowodów wynika, iż skarżący udowodnił 25 letni okres składkowy i nieskładkowy, 15 letni okres pracy na statkach żeglugi powietrznej na stanowiskach wymienionych w dziale I wykazu B stanowiącym załącznik do rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r. i osiągnął wiek 55 lat. Nie jest także sporne w sprawie, że wiek 55 lat ubezpieczony osiągnął nie będąc zatrudniony w szczególnych warunkach, bowiem został zwolniony z pracy z dniem 29 lipca 2005 r. na mocy art. 53 § 1 pkt 1 lit. b k.p. Jak ponadto wynika z jego akt osobowych, pracodawca nie miał dla ubezpieczonego innych ofert pracy i wobec tego zwolnienie z pracy nastąpiło z powodu niezdolności do wykonywania pracy na stanowisku stewarda pokładowego wobec braku orzeczenia lekarskiego o zdolności do tej pracy. Dlatego też w stosunku do ubezpieczonego ma zastosowanie § 5 ust. 2 rozporządzenia.

Sąd Apelacyjny wskazał również, że prawidłowe są rozważania Sądu pierwszej instancji w odniesieniu do pojęcia „personelu latającego”, jak i rozważania prawne oraz uznanie, iż Janusz J. był uprawniony do wydania ubezpieczonemu zaświadczeń o niezdolności do wykonywania pracy na stanowisku stewarda pokładowego. Zauważył także, że nie można podzielić poglądu organu rentowego zawartego w apelacji, iż orzeczenie takie może wydać tylko lekarz orzecznik Zakładu Ubezpieczeń Społecznych.

Organ rentowy zaskarżył ten wyrok w całości skargą kasacyjną, wnosząc o jego uchylenie w całości i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi Apelacyjnemu, ewentualnie o jego uchylenie w całości i poprzedzającego go wyroku Sądu Okręgowego oraz orzeczenie co do istoty sprawy - poprzez oddalenie odwołania ubezpieczonego w całości. Zaskarżonemu wyrokowi zarzucił naruszenie prawa materialnego, przez błędną wykładnię art. 12-14, art. 32 ust. 1, 2 i 4 w związku z art. 46 ust. 1, art. 184 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (jednolity tekst: Dz.U. z 2009 r. Nr 153, poz. 1227 ze zm.) oraz przepisu § 5 ust. 1 pkt 1 lit. b i pkt 2 oraz ust. 2 rozporządzenia Rady Mini-

strów z dnia 7 lutego 1983 r. w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze, niezastosowanie przepisów art. 94 ust. 1-6, art. 105, art. 106 ust. 1 ustawy z dnia 3 lipca 2002 r. - Prawo lotnicze (jednolity tekst: Dz.U. z 2006 r. Nr 100, poz. 696 ze zm.), rozporządzenia Ministra Infrastruktury z dnia 26 sierpnia 2003 r. w sprawie wymagań w zakresie sprawności psychicznej i fizycznej osób ubiegających się o licencje członka personelu lotniczego albo posiadających licencje członka personelu lotniczego (Dz.U. Nr 167, poz. 1627), rozporządzenia Ministra Komunikacji z dnia 10 września 1986 r. w sprawie personelu lotniczego (Dz.U. Nr 41, poz. 199 ze zm.), rozporządzenia Ministra Infrastruktury z dnia 3 września 2003 r. w sprawie licencjonowania personelu lotniczego (Dz.U. Nr 165, poz. 1603 ze zm.), art. 2a ust. 2 pkt 4 ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (jednolity tekst: Dz.U. z 2009 r. Nr 205, poz. 1585 ze zm.), polegającego na przyjęciu przez Sąd drugiej instancji stanowiska, że wskazane przepisy zezwalają na nabycie prawa do wcześniejszej emerytury po ukończeniu 55 lat (mężczyzna) i przepracowaniu 15 lat w szczególnych warunkach na stanowisku stewarda (wykaz B dział I pkt 8) - bez względu na osiągnięcie wieku emerytalnego w czasie zatrudnienia na tym stanowisku z uwagi na zwolnienie z pracy z powodu inwalidztwa. Ponadto wskazano na naruszenie przepisów postępowania, które miało istotny wpływ na wynik sprawy, w szczególności art. 231 k.p.c., art. 233 § 1 k.p.c., art. 328 § 2 k.p.c., art. 382 k.p.c., art. 390 k.p.c., poprzez przekroczenie granicy swobodnej oceny dowodów i nieustosunkowanie się do całości materiału dowodowego, przyjęcie domniemania oraz niewyjaśnienie poważnych wątpliwości prawnych w świetle orzecznictwa Sądu Najwyższego.

W uzasadnieniu skarżący podniósł, że nie sposób zaakceptować poglądu Sądu drugiej instancji, że wobec zmiany systemu emerytalnego i niedostosowania pojęcia „inwalidztwa” do definicji niezdolności do pracy należy oceniać inwalidztwo według kryterium określonego w art. 23 ustawy z dnia 14 grudnia 1982 r. o zaopatrzeniu emerytalnym pracowników i ich rodzin (Dz.U. Nr 40, poz. 267 ze zm.), w brzmieniu obowiązującym przed 1 września 1997 r.

Wskazał także, że przepis § 5 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r. w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze ma charakter szczególny, odbiegający od regulacji przechodzenia na wcześniejszą emeryturę w wieku 60 lat w przypadku prac w żegludze powietrznej wymienionych w wykazie A, dział VIII (§ 4 rozporządzenia).

Racją jego ustanowienia było umożliwienie przechodzenia na emeryturę mężczyznom zatrudnionym przy pracach o znacznej szkodliwości dla zdrowia i znacznym stopniu uciążliwości w wieku niższym o 10 lat od ustawowego (o 5 lat niższym przy „zwykłych” warunkach szczególnych), pod warunkiem opuszczenia stanowiska umieszczonego w wykazie B działu I. Jedynym wyjątkiem jest osiągnięcie wieku emerytalnego podczas innej pracy, do której pracownik został skierowany stosownie do zaleceń lekarskich. Innych wyjątków ten przepis nie przewiduje. Przepisy rozporządzenia należy wyklądać ściśle. Nie można zastępować ustawodawcy w tym zakresie.

Skarżący podniósł także, iż ustalanie prawa do świadczenia emerytalnego powinno odbywać się w oparciu o przejrzyste zasady i rygory prawa. Ma to istotne znaczenie w przypadkach emerytur wcześniejszych (w wieku niższym niż ustawowy) dla uprzywilejowanych grup zawodowych z uwagi na wiek emerytalny. Postępowanie takie nie może polegać na uznaniowości i dowolności.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

W pierwszej kolejności podnieść należy, że zarzuty dotyczące drugiej podstawy kasacyjnej nie zostały w ogóle uzasadnione - poza nietrafnym zarzutem naruszenia art. 390 k.p.c., który nie zobowiązuje, ale jedynie uprawnia sąd drugiej instancji do wystąpienia z pytaniem prawnym do Sądu Najwyższego (zob. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 12 września 2000 r., I PKN 10/00, OSNAPiUS 2002 nr 7, poz. 156). Natomiast zarzut przekroczenia granic swobodnej oceny dowodów uchyla się spod kontroli kasacyjnej z uwagi na to, że art. 233 § 1 k.p.c. nie mieści się we wskazanych w przepisie art. 398³ § 1 k.p.c. podstawach kasacyjnych. Zgodnie bowiem z § 3 tego przepisu podstawą skargi kasacyjnej nie mogą być zarzuty dotyczące ustalenia faktów lub oceny dowodów (por. uzasadnienie postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 23 września 2005 r., III CSK 13/05, OSNC 2006 nr 4, poz. 76). Ten ostatni przepis wprawdzie nie wskazuje *expressis verbis* konkretnych przepisów, których naruszenie, w związku z ustalaniem faktów i przeprowadzaniem oceny dowodów, nie może być przedmiotem zarzutów wypełniających drugą podstawę kasacyjną, nie ulega jednak wątpliwości, że obejmuje on art. 233 k.p.c. Wszakże ten właśnie przepis określa kryteria oceny wiarygodności i mocy dowodów (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 26 kwietnia 2006 r., V CSK 11/06, LEX nr 230204). Ustrojową funkcją Sądu Najwyż-

szego jest sprawowanie nadzoru judykacyjnego, w tym zapewnianie jednolitości orzecznictwa sądów powszechnych. Z tego punktu widzenia każdy zarzut skargi kasacyjnej, który ma na celu polemikę z ustaleniami faktycznymi sądu drugiej instancji, chociażby pod pozorem błędnej wykładni lub niewłaściwego zastosowania określonych przepisów prawa materialnego, z uwagi na jego sprzeczność z art. 398³ § 3 k.p.c. jest *a limine* niedopuszczalny (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 4 stycznia 2007 r., V CSK 364/06, LEX nr 238975). Wobec tego zasadność niniejszej skargi kasacyjnej oceniana może być jedynie w kontekście przepisów prawa materialnego.

Zgodnie z § 5 ust. 1 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r. w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze, pracownik, który na statkach żeglugi powietrznej wykonywał prace w szczególnych warunkach, wymienione w dziale I wykazu B, nabywa prawo do emerytury, jeżeli spełnia łącznie następujące warunki: (1) osiągnął wiek emerytalny wynoszący: (a) 55 lat dla kobiet i 60 lat dla mężczyzn albo (b) 50 lat dla kobiet i 55 lat dla mężczyzn, jeżeli komisja lotniczo-lekarska wydała orzeczenie o niezdolności do wykonywania czynności członka personelu latającego, (2) wiek emerytalny osiągnął w czasie wykonywania prac wymienionych w dziale I wykazu B lub w czasie zatrudnienia, do którego został skierowany po zwolnieniu z pracy na statkach żeglugi powietrznej, (3) ma wymagany okres zatrudnienia, w tym co najmniej 15 lat pracy na statkach żeglugi powietrznej, wymienionej w dziale I wykazu B. W myśl ust. 2 tego przepisu warunek określony w ust. 1 pkt 2 nie jest wymagany, jeżeli pracownik z powodu inwalidztwa został zwolniony z pracy na statkach żeglugi powietrznej lub z pracy, do której został skierowany po zwolnieniu z pracy na statkach żeglugi powietrznej, wymienionej w ust. 1. Jednym ze szczególnych wymagań dla osób wymienionych w § 5 ust. 1 pkt 1 lit. b, a więc dla kobiet w wieku 50 lat i dla mężczyzn w wieku 55 lat, jest orzeczenie komisji lekarsko-lotniczej o niezdolności do wykonywania czynności członka personelu latającego. Przepis ten odwołuje się do badań lotniczo-lekarskich, o jakich mowa w Rozdziale 2, Działu V Prawa lotniczego i chodzi w nim o orzeczenia wydane w trybie i na zasadach wynikających z przepisu art. 106 tej ustawy oraz w oparciu o przepisy rozporządzenia Ministra Infrastruktury z dnia 21 października 2003 r. w sprawie badań lotniczo-lekarskich (Dz.U. Nr 187, poz. 1829), a nie o jakiegokolwiek inne orzeczenia lekarskie.

Jednakże trzeba zauważyć, że chociaż praca stewarda pokładowego wymieniona jest wykazie B, dziale I załącznika do rozporządzenia Rady Ministrów z

dnia 7 lutego 1983 r., to komisja lekarsko-lotnicza nie ma uprawnień do wydawania orzeczeń o niezdolności do pracy na tym stanowisku. Badaniom lotniczo-lekarskim we wskazanym wyżej trybie podlegają wyłącznie kandydaci na członków personelu lotniczego i członkowie personelu lotniczego. W myśl art. 94 ust. 2 Prawa lotniczego członkiem personelu lotniczego jest osoba, która posiada ważną licencję lub świadectwo kwalifikacji i jest wpisana do państwowego rejestru personelu lotniczego lub innego odpowiedniego rejestru prowadzonego zgodnie z odrębnymi przepisami. Podkreślić należy, że praca stewarda pokładowego nie wymaga (i nie wymagała) licencji ani świadectwa kwalifikacji. Przepis art. 94 ust. 6 Prawa lotniczego wymienia enumeratywnie specjalności personelu lotniczego, dla którego wymagane są licencje, podobnie jak art. 95 ust. 2, który dotyczy specjalności personelu lotniczego, dla którego wymagane są świadectwa kwalifikacji. Nie ma wśród nich stanowiska stewarda (stewardesy) pokładowego. Podobnie zresztą kwestia ta była rozstrzygana przez przepisy obowiązujące w dniu wejścia w życie rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r. i w trakcie jego obowiązywania (art. 37 ustawy z dnia 31 maja 1962 r. - Prawo lotnicze, Dz.U. Nr 32, poz. 153 ze zm., rozporządzenie Ministra Komunikacji z dnia 8 października 1976 r. w sprawie personelu lotniczego, Dz.U. Nr 35, poz. 211 oraz rozporządzenie Ministra Komunikacji z dnia 10 września 1986 r. w sprawie personelu lotniczego). W tym okresie również stanowisko stewarda (stewardesy) pokładowego nie wchodziło w skład personelu lotniczego. Wedle art. 113 Prawa lotniczego załogę statku powietrznego stanowią osoby wyznaczone przez użytkownika statku powietrznego do wykonania określonych czynności na statku powietrznym w czasie lotu. Załoga statku powietrznego to zatem członkowie personelu lotniczego oraz personel pokładowy w rozumieniu § 2 pkt 8 rozporządzenia Ministra Infrastruktury z dnia 13 grudnia 2002 r. w sprawie czasu pracy i wypoczynku członków załóg statków powietrznych oraz kontrolerów ruchu lotniczego (Dz.U. Nr 219, poz. 1841) wydanego na podstawie art. 103 ust. 4 Prawa lotniczego. Z tego ostatniego przepisu wynika, że „personel pokładowy” stanowią członkowie załogi statku powietrznego pełniący podczas lotu obowiązki niezwiązane z prowadzeniem statku powietrznego oraz niebędący członkami personelu lotniczego. Stewardesy i stewardzi byli i są więc członkami personelu pokładowego, wykonującego podczas lotu obowiązki w kabinie pasażerskiej, niepodlegającymi orzecznictwu komisji lekarsko-lotniczych.

W wykazie B, dziale I wymienione są prace na statkach żeglugi powietrznej - prace personelu latającego statków żeglugi powietrznej posiadającego ważne licen-

cje wydane przez państwowy organ nadzoru nad personelem lotniczym i wpisanego do państwowego rejestru personelu lotniczego, którzy zatrudnieni są na statkach żeglugi powietrznej na stanowiskach: 1) pilota, w tym również pilota wykonującego loty próbne i doświadczalne, 2) skoczka spadochronowego, 3) nawigatora, 4) mechanika pokładowego, 5) radiotelefonisty pokładowego, 6) instruktora, 7) radiooperatora pokładowego, 8) stewarda, stewardesy. Z przytoczonej treści wynika, że prawodawca (Rada Ministrów) błędnie przyjął, iż praca stewarda (stewardesy) wymaga licencji i wpisania do państwowego rejestru personelu lotniczego. Stąd też w § 5 ust. 1 pkt 1 lit. b rozporządzenia z dnia 7 lutego 1983 r. pojawiło się wymaganie dotyczące orzeczenia komisji lekarsko-lotniczej w stosunku do każdego członka personelu latającego, a więc także i tego, który orzecznictwu takiej komisji nie podlega. To ostatnie pojęcie - „członek personelu latającego” - niewątpliwie oznacza członków personelu lotniczego, podlegającego orzecznictwu komisji lekarsko-lotniczych oraz członków personelu pokładowego niebędących personelem lotniczym i niepodlegających orzeczeniom tych komisji, co wynika z zaliczenia w wykazie B, dziale I do „członków personelu latającego” także stewardów i stewardes. Należy więc przyjąć, że prawo do emerytury na podstawie § 5 ust. 1 pkt 1 lit. b rozporządzenia z dnia 7 lutego 1983 r. ma także osoba, wobec której orzeczono niezdolność do wykonywania pracy w charakterze stewarda (stewardesy) wedle ogólnych zasad. Zasady te reguluje rozporządzenie Ministra Zdrowia i Opieki Społecznej z dnia 30 maja 1996 r. w sprawie przeprowadzania badań lekarskich pracowników, zakresu profilaktycznej opieki zdrowotnej nad pracownikami oraz orzeczeń lekarskich wydawanych do celów przewidzianych w Kodeksie pracy (Dz.U. Nr 69, poz. 332 ze zm.), wydane w oparciu o przepis art. 229 k.p. Zatem orzeczeniem o niezdolności do wykonywania czynności członka personelu latającego (niebędącego członkiem personelu lotniczego) w rozumieniu § 5 ust. 1 pkt 1 lit. b rozporządzenia z dnia 7 lutego 1983 r. jest orzeczenie wydane w trybie rozporządzenia Ministra Zdrowia i Opieki Społecznej z dnia 30 maja 1996 r. o niezdolności do pracy stewarda (stewardesy) przez lekarza medycyny pracy spełniającego wymagania określone w tym akcie prawnym.

Spór w niniejszej sprawie sprowadza się do tego, czy do ubezpieczonego, który wiek emerytalny (55 lat) osiągnął po zakończeniu wykonywania prac wymienionych w dziale I, wykazie B (pracy stewarda) i nie został skierowany do innej pracy, ma zastosowanie ust. 2 tego paragrafu, zgodnie z którym warunek określony w ust. 1 pkt 2 (osiągnięcie wieku emerytalnego w czasie wykonywania prac wymienionych w

dziale I, wykazie B lub w czasie zatrudnienia, do którego został skierowany po zwolnieniu z pracy na statkach żeglugi powietrznej) nie jest wymagany, jeżeli pracownik z powodu inwalidztwa został zwolniony z pracy na statkach żeglugi powietrznej lub z pracy, do której został skierowany po zwolnieniu z pracy na statkach żeglugi powietrznej, wymienionej w ust. 1. Przepisy rozporządzenia nie definiują użytego pojęcia „inwalidztwo”. *Prima facie* nasuwa się wniosek, że pojęcie „inwalidztwa” w komentowanym przepisie § 5 ust. 2 rozporządzenia z 7 lutego 1983 r. należy obecnie odnosić do aktualnie obowiązującego pojęcia „niezdolności do pracy”. Jednakże głębsza analiza przepisu - w szczególności z perspektywy wykładni systemowej, celowościowej i historycznej - prowadzi do wniosku przeciwnego. Zgodnie z art. 23 ustawy z dnia 14 grudnia 1982 r. o zaopatrzeniu emerytalnym pracowników i ich rodzin, w brzmieniu obowiązującym do dnia 31 sierpnia 1997 r. (przed zmianą dokonaną na podstawie ustawy z dnia 28 czerwca 1996 r. o zmianie niektórych ustaw o zaopatrzeniu emerytalnym i o ubezpieczeniu społecznym, Dz.U. Nr 100, poz. 461), inwalidą w rozumieniu ustawy była osoba częściowo lub całkowicie niezdolna do wykonywania zatrudnienia z powodu stałego lub długotrwałego naruszenia sprawności organizmu. Przepis art. 24 ust. 2 pkt 1 i 2 tej ustawy, w brzmieniu obowiązującym w analogicznym okresie, zaliczał do III grupy inwalidów osoby częściowo oraz całkowicie niezdolne do wykonywania dotychczasowego zatrudnienia. Inwalidztwo było zatem odnoszone do dotychczasowego zatrudnienia. Wedle uprzednio obowiązującego systemu inwalidztwo to całkowita lub częściowa niezdolność do wykonywania dotychczasowego zatrudnienia z powodu stałego lub długotrwałego naruszenia sprawności organizmu. Zmiana systemu zasad orzekania o prawie do renty dokonana wskazaną wyżej ustawą zastąpiła pojęcie inwalidztwa nowym jakościowo pojęciem niezdolności do pracy. Przepis art. 10 ust.1 ustawy z dnia 28 czerwca 1996 r. o zmianie niektórych ustaw o zaopatrzeniu emerytalnym i o ubezpieczeniu społecznym stanowi, że ilekroć przepisy regulujące sprawy zaopatrzenia emerytalnego pracowników, zaopatrzenia emerytalnego twórców, ubezpieczenia społecznego, zasiłków rodzinnych i pielęgnacyjnych oraz zaopatrzenia inwalidów wojskowych objętych przepisami o zaopatrzeniu inwalidów wojennych i wojskowych uzależniają określone prawo od warunku inwalidztwa, należy przez to rozumieć całkowitą lub częściową niezdolność do pracy. Przepis ten posługuje się pojęciem „warunek inwalidztwa”, którego nie można rozumieć inaczej niż przesłankę prawa do świadczenia uzależnioną od zaliczenia do jednej z grup inwalidów w trybie i na zasadach przewidzianych przez prze-

pisy dotychczasowe, a więc przez komisję lekarską Zakładu Ubezpieczeń Społecznych. Oznacza to, że warunek inwalidztwa zastąpiony został warunkiem niezdolności do pracy tylko w tych przepisach, które prawo do świadczenia uzależniały od zaliczenia do jednej z grup inwalidów. Przykładowo, można wskazać na art. 9 ustawy o zaopatrzeniu inwalidów wojennych i wojskowych (jednolity tekst: Dz.U. z 2002 r. Nr 9, poz. 87 ze zm.), stosownie do którego renta inwalidzka przysługuje żołnierzowi, który został zaliczony do jednej z grup inwalidów wskutek inwalidztwa powstałego w związku z działaniami wojennymi lub mającymi charakter wojennych, choćby nawet inwalidztwo to powstało po zwolnieniu ze służby wojskowej. W tym właśnie przypadku warunek inwalidztwa, czyli warunek zaliczenia do jednej z grup inwalidów, zamieniony został na warunek niezdolności do pracy, czyli warunek zaliczenia do osób niezdolnych do pracy. Natomiast przepis § 5 ust. 2 rozporządzenia z dnia 7 lutego 1983 r. nie uzależnia prawa do świadczenia od „warunku inwalidztwa”, lecz od warunku „zwolnienia z pracy z powodu inwalidztwa”, a więc odwołuje się do przyczyn podjęcia decyzji przez pracodawcę o zwolnieniu pracownika z pracy. Kodeks pracy nie zna i nie znał instytucji „zwolnienia z pracy z powodu inwalidztwa”. Określenie to można przede wszystkim odnieść do przepisu art. 53 § 1 k.p., który uprawnia (i uprawniał) pracodawcę do rozwiązania umowy o pracę bez wypowiedzenia, jeżeli pracownik po okresie wskazanym w jego pkt 1 jest nadal niezdolny do pracy, ewentualnie do wypowiedzenia umowy o pracę (art. 32 k.p.) z powodu utraty zdolności (niezdolności) do pracy z przyczyn zdrowotnych. Niezdolność do pracy w rozumieniu tych przepisów nie jest i nie była wprawdzie tożsama z uprzednio obowiązującą definicją inwalidztwa, jednakże należy zwrócić uwagę na art. 229 § 2 k.p. (w brzmieniu obowiązującym od dnia 2 czerwca 1996 r.). Zgodnie z jego treścią - w przypadku niezdolności do pracy trwającej dłużej niż 30 dni, spowodowanej chorobą, pracownik podlega ponadto kontrolnym badaniom lekarskim w celu ustalenia zdolności do wykonywania pracy na dotychczasowym stanowisku. Podobnie stanowił obowiązujący przed dniem 2 czerwca 1996 r. § 9 rozporządzenia Ministra Zdrowia i Opieki Społecznej z dnia 10 grudnia 1974 r. w sprawie przeprowadzania badań lekarskich pracowników (Dz.U. Nr 48, poz. 296). „Orzeczenie o niezdolności do wykonywania pracy na dotychczasowym stanowisku” po zakończeniu okresu zasiłkowego (obecnie także po zakończeniu trzymiesięcznego okresu pobierania świadczenia rehabilitacyjnego) to nic innego jak orzeczenie o niezdolności do wykonywania dotychczasowego zatrudnienia z powodu naruszenia sprawności organizmu. To zaś oznacza, że omawiane orzeczenie o

niezdolności do pracy na dotychczasowym stanowisku opiera się na przesłankach zbieżnych, z tymi które były brane pod uwagę przy ustalaniu istnienia inwalidztwa - odnoszonego przecież do dotychczasowego zatrudnienia. Orzeczenie o niezdolności do pracy na dotychczasowym stanowisku może stanowić powód zwolnienia pracownika z pracy w trybie natychmiastowym lub za wypowiedzeniem. Z tego względu uprawniony jest wniosek, że „zwolnienie z pracy z powodu inwalidztwa” to rozwiązanie stosunku pracy z członkiem personelu pokładowego z uwagi na stwierdzoną orzeczeniem lekarza medycyny pracy niezdolność do pracy na dotychczasowym stanowisku pracy, w przypadku zaś personelu lotniczego wymagane jest orzeczenie komisji lotniczo-lekarskiej. Związek „zwolnienia z pracy” z inwalidztwem nie ma zatem charakteru normatywnego w tym znaczeniu, że nie uzależnia prawa do emerytury od zwolnienia pracownika z pracy z powodu zaliczenia do jednej z grup inwalidów, a jedynie chodzi o zbieżność przesłanki orzeczenia „inwalidztwa” i orzeczenia o „niezdolności do wykonywania pracy na dotychczasowym stanowisku” wyrażającą się w niezdolności do wykonywania dotychczasowego zatrudnienia.

Za takim stanowiskiem przemawia i to, że wyraźnym zamiarem ustawodawcy było połączenie prawa do emerytury z § 5 ust. 1 pkt 1 lit. b rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r. (mężczyzna 55 lat, kobieta 50 lat) przede wszystkim z utratą zdolności do wykonywania pracy w szczególnych warunkach wskazanej w wykazie B, dziale I załącznika, na co jednoznacznie wskazuje wymaganie, aby „komisja lotniczo-lekarska wydała orzeczenie o niezdolności do wykonywania czynności członka personelu latającego”. Konsekwentnie zatem, jeśli utrata tej zdolności spowodowała rozwiązanie stosunku pracy, to ubiegający się o emeryturę zwolniony został przez ustawodawcę z warunku osiągnięcia wieku emerytalnego w czasie wykonywania prac wymienionych w dziale I wykazu B.

Taki sam cel przyświecał ustawodawcy w regulacjach dotyczących emerytur pomostowych, które w zamierzeniu ustawodawcy zastąpić mają w okresie przejściowym emerytury z tytułu pracy w szczególnych warunkach i w szczególnym charakterze. Zgodnie z art. 5 ustawy z dnia 19 grudnia 2008 r. o emeryturach pomostowych (Dz.U. Nr 237, poz. 1656), pracownik wykonujący w powietrzu na statkach powietrznych pracę w szczególnych warunkach wymienioną w pkt 25 załącznika nr 1 do ustawy lub o szczególnym charakterze wymienioną w pkt 1 załącznika nr 2 do ustawy, który spełnia warunki określone w art. 4 pkt 1, 4-7, nabywa prawo do emerytury pomostowej, jeżeli: (1) osiągnął wiek wynoszący co najmniej 50 lat dla kobiet i

co najmniej 55 lat dla mężczyzn; (2) ma okres pracy w szczególnych warunkach wymienionej w pkt 25 załącznika nr 1 do ustawy lub okres pracy o szczególnym charakterze wymienionej w pkt 1 załącznika nr 2 do ustawy, wynoszący co najmniej 15 lat; (3) uzyskał orzeczenie o niezdolności do wykonywania pracy w szczególnych warunkach wymienionej w pkt 25 załącznika nr 1 do ustawy lub o szczególnym charakterze wymienionej w pkt 1 załącznika nr 2 do ustawy, w rozumieniu art. 105-107 ustawy z dnia 3 lipca 2002 r. - Prawo lotnicze. Wyraźnie zatem i w tym przepisie prawo do emerytury pomostowej (dla osób w tej samej kategorii wiekowej jak w przepisie § 5 ust. 1 pkt 1 lit. b rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r.) wynikające z wykonywania w powietrzu na statkach powietrznych pracy w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze uzależnione zostało od utraty zdolności do wykonywania takiej pracy. Potwierdza to pogląd, że nie ma podstaw, aby uznać, że prawo do emerytury na podstawie § 5 ust. 1 pkt 1 lit. b w związku z ust. 2 jest uzależnione od orzeczenia o niezdolności do pracy w rozumieniu art. 12 ustawy o emeryturach i rentach z FUS, na zasadach wynikających z art. 14 tej ustawy.

Odnosząc się do tak silnie zaakcentowanej w skardze kasacyjnej wykładni § 7 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r. dokonanej w wyrokach Sądu Najwyższego: z dnia 9 listopada 1999 r. II UKN 187/99 (OSNAPiUS 2001 nr 4, poz. 121), z dnia 23 października 2006 r., I UK 128/06 (OSNP 2007 nr 23-24, poz. 359) oraz z dnia 25 czerwca 2008 r., II UK 315/07 (LEX nr 496396), stwierdzić należy, że wywodzony z niej przez skarżącego wniosek nie jest trafny. Przepis § 7 dotyczący pracy w hutnictwie - w przeciwieństwie do § 5 - nie przewiduje żadnego odstępstwa od zasady, że prawo do świadczenia uwarunkowane jest osiągnięciem wieku emerytalnego w czasie wykonywania prac wymienionych w dziale III wykazu B lub w okresie zatrudnienia, do którego pracownik został skierowany stosownie do zalecenia lekarza. Inaczej rzecz ujmując, nie ma w nim odpowiednika przepisu § 5 ust. 2, a więc jego konstrukcja prawna nie odpowiada w pełni treści § 5. Stąd cała argumentacja Sądu Najwyższego o prymacie w prawie ubezpieczeń społecznych dyrektyw wykładni językowej w odniesieniu do pozostałych metod wykładni, w tym wykładni systemowej i wykładni historycznej lub celowościowej, prowadząca do wniosku, że przepis § 7 pkt 2 rozporządzenia ustanawia warunek, aby osiągnięcie wieku emerytalnego nastąpiło w czasie wykonywania pracy w szczególnych warunkach, bazuje na tym, że ustawodawca - inaczej niż w § 5 - żadnego odstępstwa od tej zasady nie wprowadził. W przypadku zaś § 5 posłużeńie się właśnie dyrektywą językową naka-

zuje przyjąć, że osoba domagająca się prawa do emerytury na podstawie przepisu art. 32 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z FUS w związku z § 5 ust. 1 pkt 1 lit. b rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r. musi wykazać, że w dacie osiągnięcia wieku emerytalnego pozostawała w zatrudnieniu na stanowisku wymienionym w dziale I, wykazu B, stanowiącego załącznik do rozporządzenia lub w zatrudnieniu, do którego została skierowana po zwolnieniu z pracy na statkach żeglugi powietrznej - za wyjątkiem sytuacji, kiedy „z powodu inwalidztwa” została zwolniona z pracy na tych stanowiskach.

Także i argumenty skarżącego dotyczące prawa do emerytury pomostowej wskazujące na to, że regulacja w art. 5 tej ustawy uprawniająca do emerytury w wieku 50 lat (kobiety) i 55 lat (mężczyźni) ogranicza to prawo wyłącznie do personelu lotniczego (nie obejmując stewardów), nie są trafne. Mianowicie, art. 5 ustawy o emeryturach pomostowych odnosi się do prac w szczególnych warunkach wymienionych w pkt 25 załącznika nr 1 do ustawy i są to prace w powietrzu wykonywane na statkach powietrznych przez personel pokładowy, a więc - zgodnie z § 2 pkt 8 rozporządzenia Ministra Infrastruktury z dnia 13 grudnia 2002 r. w sprawie czasu pracy i wypoczynku członków załóg statków powietrznych oraz kontrolerów ruchu lotniczego - prace stewardów (stewardes). Zatem i w tym akcie prawnym prawo do emerytury w wieku 55 lat przyznano stewardom, obejmując ich zresztą mylnie znowu warunkiem legitymowania się orzeczeniem komisji lekarsko-lotniczej, orzecznictwu której stewardzi nienależący do personelu lotniczego nie podlegają. Jedyną, istotną różnicę stanowi to, że w przepisie tym nie ma odpowiednika § 5 ust. 1 pkt 2 rozporządzenia z 7 lutego 1983 r. - wymagania osiągnięcia wieku 55 lat w okresie wskazanego wyżej zatrudnienia, a w konsekwencji i odpowiednika § 5 ust. 2 rozporządzenia.

Przenosząc te uwagi na grunt niniejszej sprawy, stwierdzić należy, że z niekwestionowanej w tym zakresie podstawy faktycznej wyroku wynika, iż ubezpieczony zwolniony został z pracy na stanowisku stewarda ze względu na niezdolność do jej wykonywania trwającą dłużej niż okres wskazany w art. 53 § 1 k.p., potwierdzoną orzeczeniem lekarza medycyny pracy o utracie przez pracownika zdolności do wykonywania dotychczasowej pracy (orzeczenia lekarskie z dnia 21 marca 2005 r. oraz z dnia 22 lipca 2005 r. - uznające ubezpieczonego za niezdolnego do pracy na stanowisku stewarda pokładowego). Z tej przyczyny w niniejszej sprawie ma zastosowanie § 5 ust. 2 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r.

Mając na uwadze powyższe Sąd Najwyższy na mocy art. 398¹⁴ k.p.c. orzekł jak w sentencji. O kosztach postępowania kasacyjnego orzeczono na podstawie art. 98 k.p.c. w związku z § 11 ust. 2 w związku z § 12 ust. 4 pkt 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów pomocy prawnej udzielonej przez radcę prawnego ustanowionego z urzędu (Dz.U. Nr 163, poz. 1349 ze zm.).

=====